

Tác giả
GERRY BAILEY
& FELICIA LAW

Minh họa
MARK BEECH

TIỀN LÀ GÌ?

TIỀN CỬA THẾ GIỚI

THẾ GIỚI NÀY TIÊU TIỀN
NHƯ THẾ NÀO VÀ TẠI SAO?

MỤC LỤC

[Ai cần tiền?](#)

[6.000 năm](#)

[Băng qua đại dương](#)

[Những vùng biển đông đúc](#)

[Tiền trên thế giới](#)

[Tiền nước bạn](#)

[Hối đoái](#)

[Đổi tiền](#)

[Thương mại](#)

[Xuất nhập khẩu](#)

[Giữ cân thăng bằng](#)

[Ai bán cái gì?](#)

[Thương hiệu toàn cầu](#)

[Thuế quan](#)

[Định giá](#)

[Vàng](#)

[Từ ngân hàng tới ngân hàng](#)

[Ngân hàng Thế giới](#)

[Dùng chung tiền](#)

[Nước giàu trên thế giới](#)

G7

Nước nghèo trên thế giới

Chia đều mọi thứ

Thương mại công bằng

Thảm họa!

Giúp đỡ lẫn nhau

Giàu có trong hạnh phúc

Thế giới đoàn kết

Ai cần tiền?

Trên thế giới chẳng ai là không dùng đến tiền. Tiền ở mỗi nước có thể trông khác nhau, mang tên gọi và giá trị hoàn toàn khác nhau, nhưng tất cả đều có chức năng tiền tệ. Đây là vì mỗi chính phủ sẽ quyết định loại tiền nào được dùng hợp pháp.

CHÚNG TA ĐỀU NHẤT TRÍ

Tất cả những ai dùng tiền - nói cách khác là tất cả chúng ta - đều đồng ý với nhau những điểm sau:

- ★ Tiền là đơn vị tính giá trị tài sản.
- ★ Tiền có thể dùng đổi lấy thứ khác. Bạn có thể mua bán bằng tiền.
- ★ Tiền cũng là hàng hóa. Bạn có thể mua bán đô la hay bảng Anh y như mua bán cà phê.
- ★ Bạn có thể dùng tiền để thưởng, để tặng cho người khác, hoặc làm gì mình muốn..... nhưng mọi người đều công nhận rằng tiền có

giá trị.

THEO THỜI GIAN

Mọi người đều đồng ý về giá trị của tiền khi đi mua đồ. Nhìn chung, giá trị - hay **sức mua** - của một đồng xu hay một tờ tiền không thay đổi quá nhiều theo thời gian. Một đô la là một đô la, lượng hàng mua được nói chung là giống nhau từ ngày này sang ngày khác.

Dĩ nhiên, nếu ở đất nước đó xảy ra một sự kiện chấn động như chiến tranh chẳng hạn, giá trị của tiền xu và tiền giấy có thể thay đổi bất ngờ. Chẳng hạn nếu thức ăn khan hiếm, bạn mua một bao gạo sẽ mất nhiều tiền hơn trước. Nhưng không phải chỉ có thảm họa mới gây ra chuyện như thế!

TIN TƯƠNG VÀO TIỀN

Chúng ta ai cũng có đồng tiền của mình. Và ta tin tưởng nó, dùng nó cũng như chấp nhận rằng nó có giá trị nhất định. Nhưng ta có tin và dùng đến tiền của người khác không? Mà tại sao cần làm thế?

Đây là vì chúng ta có thể ở xa nhau tới hàng ngàn cây số, nhưng khi mua bán, nói chung mua ở nước nào thì phải trả bằng tiền nước ấy.

MỌI LOẠI TIỀN ĐỀU LÀ TIỀN CỦA THẾ GIỚI.

6.000 năm

Tiền của thế giới chẳng phải là chuyện mới. Bởi ngay cả thương mại cũng đã xưa như Trái Đất. Các nước đã buôn bán với nhau hàng ngàn năm, nghĩa là tiền đã được liên tục trao đổi khi các thương nhân đi khắp nơi mua bán hàng hóa.

HÀNG ĐỔI HÀNG

Đổi chác hàng với hàng là cách rất hiệu quả để hai người cùng có thứ mình muốn. Thật ngạc nhiên là hình thức **hàng đổi hàng** vẫn còn tồn tại rất lâu trong rất nhiều cộng đồng.

Kể từ thời định cư tại một vùng đất và bắt tay vào trồng trọt, người tiền sử đã nhận ra những thứ mình trồng thì có quá nhiều mà thứ không trồng lại có quá ít. Người ấy cần đổi sản phẩm thừa lấy những thứ mình cần nhưng không có. Vậy là người ấy đi ra chợ để giao dịch.

Giao dịch thương mại ban đầu chỉ có thể - đổi món hàng này lấy món hàng khác. Dĩ nhiên, cả người mua và người bán đều phải đồng ý về giá trị sản phẩm mỗi bên, và cả hai đều phải muốn thứ người kia có - một điều không phải lúc nào cũng dễ gặp.

RỘNG HƠN LÀNG

Lúc đầu người ta chỉ trao đổi hàng với làng hay bộ lạc láng giềng, nhưng khi đồ làm ra nhiều hơn - cả hàng thiết yếu như đồ gốm hay vải vóc, và hàng xa xỉ như trang sức và rượu - thì các thương nhân đi mỗi lúc một xa hơn để trao đổi hàng hóa. Và khi thương mại phát triển và đổi chác dần trở nên phức tạp, người ta cần phải nghĩ ra

cách nào hiệu quả hơn.

TIỀN XU THẾ CHỖ

Cuối cùng, tiền dưới dạng tiền xu - và sau này là tiền giấy - đã được đưa vào làm phương tiện trao đổi. Có nghĩa là mọi người chấp nhận coi tiền làm vật thay thế cho hàng hóa, và có giá trị riêng. Nói cách khác, đến lúc này hàng hóa đã có thể được đổi lấy, hay bán lấy tiền.

TIỀN XU MANG LẠI HÒA BÌNH

Thực ra, tiền xu đã được dùng đến từ lâu trước khi “hạ bệ” hàng đổi hàng. Tuy nhiên tiền ấy không được dùng để trao đổi buôn bán mà để xoa dịu kẻ thù. Động từ “trả tiền” trong nhiều thứ tiếng châu Âu (pay, payer, pagar, pagare v.v.) xuất phát từ tiếng Latinh *pacare*, có nghĩa gốc là bình định hay giảng hòa. Nếu một bộ lạc muốn dàn hòa với bộ lạc khác, họ phải “trả” cho hòa bình một **đơn vị giá trị** được cả hai bên chấp nhận.

Và những đồng xu đầu tiên là dùng cho mục đích này.

Băng qua đại dương

Chỉ sau vài thế kỷ, thương mại đã mở rộng ra toàn thế giới. Đến lúc này, các thương nhân đã băng qua đại dương và lục địa, vạch ra những con đường thương mại chạy khắp mặt địa cầu. Giao thương, tức trao đổi thương mại giữa các nước bắt đầu mở rộng.

NHỮNG NHÀ BUÔN MỚI

Trong khoảng từ thế kỷ 16 đến thế kỷ 17, thương mại mở rộng cả trên bộ lẫn vượt đại dương. Nhiều cảng lớn trở thành các trung tâm buôn bán sầm uất.

Cùng với **ngoại thương**, xuất hiện một nhóm nhà buôn và nhà thám hiểm mới. Các nhà buôn đổi hàng hóa lấy những nguyên vật liệu ở quê hương mình không có. Họ bán cho người giàu nhiều thứ mà những người này có lẽ chưa từng thấy bao giờ. Nhờ đó, chính các nhà buôn cũng trở nên giàu có.

QUA LẠI

Năm 1271, Marco Polo cùng cha và bác rời Venezia đi về phía Đông, tới Trung Quốc và các đô thành của đại hãn Hốt Tất Liệt. Họ tới đây theo “con đường tơ lụa” cổ đại và ở lại 24 năm. Gia đình Polo đã chứng tỏ rằng buôn bán giữa các nước xa xôi là việc có thể thực hiện được và mang lại lợi nhuận lớn.

Sau này, các nhà thám hiểm châu Âu như Colombo, Vasco da Gama và Magellan đã giong buồm đi hết Đông lại Tây, khám phá những vùng đất mới và khả năng thương mại mới.

Theo hướng ngược lại, đô đốc Trịnh Hòa của Trung Quốc đã dẫn theo cả một đoàn tàu chỉ dùng những bản đồ, biểu đồ và thiết bị hàng hải rất thô sơ. Đây là đoàn tàu lớn kỷ lục trong lịch sử.

BUÔN BÁN ĐẶC SẢN

Họ đều hy vọng tìm ra những xứ sở giàu có mới, nhiều loại đặc sản để thu mua về - từ thuốc lá, dầu ô liu và hương liệu, cho tới vàng, đồ thủy tinh, trầm hương và các động vật lạ như hổ.

Hàng hóa để bán

Thực phẩm nước ngoài

Dầu thơm và nước hoa

Động vật lạ

Vàng và trang sức quý.

Tất cả đều mới mẻ lạ lùng với người dân ở nhà.

Những vùng biển đông đúc

Thật dễ cho là những thứ ấy **vẫn có sẵn như thế**: quần áo bạn mặc vốn may ở Trung Quốc, trà bạn uống hái từ Sri Lanka, táo thì trồng ở Mỹ hay Pháp, còn ti vi tối tối bạn xem thì làm ra ở Nhật Bản. Ngày nay, giao thương quốc tế đã thành quen thuộc với tất cả mọi người.

NHỮNG CẢNG BUÔN LỚN

Thương mại lớn mạnh kéo theo sự mở rộng các **hải cảng** lớn trên thế giới. Singapore trở thành cầu nối giữa phương Đông và phương Tây. Các cảng châu Âu như Genoa ở Italia, Lisbon ở Bồ Đào Nha và London ở Anh trở thành bến xuất phát cho những cuộc thám hiểm, cũng như các trung tâm kinh doanh và thương mại.

Ngày nay, hầu hết mọi nước có đường bờ biển hay sông lớn đổ ra biển đều có cảng lớn.

TÀU CHỞ HÀNG

Hàng hóa chở qua đại dương chủ yếu bằng những con **tàu chở hàng** khổng lồ. Các công ten nơ (thùng hàng) được chất lên nhau, khiến vận chuyển hàng hóa dễ hơn. Mỗi thùng hàng đầy có thể cứ thế đặt lên tàu, xe tải hay tàu hỏa mà không cần phải dỡ hết hàng ra trước.

Một số cảng lớn trên thế giới

Thượng Hải - Trung Quốc

Singapore - Singapore

Hồng Kông - Trung Quốc

Busan - Hàn Quốc

Dubai - Các tiểu vương quốc Ả Rập thống nhất

Rotterdam - Hà Lan

Cao Hùng - Đài Loan

Hamburg - Đức

Los Angeles - Mỹ

TIỀN BẠC LIÊN KẾT CHÚNG TA

Thương mại hiện đại không thể diễn ra nếu không có tiền. Chính vì vậy, tiền gắn kết chúng ta lại với nhau dù đang làm việc hay tiêu xài, tiết kiệm hay du lịch... Trên thực tế, bạn đang được tiền liên kết với hàng ngàn người khác - hoàn toàn xa lạ - và tất cả đều ảnh hưởng đến cuộc sống của bạn.

HÃY XEM VÌ SAO LẠI THẾ.

Tiền trên thế giới

Bạn có biết là tiền không chỉ được phát minh ra ở một nơi không? Tiền phát triển theo đủ mọi cách và ở rất nhiều vùng khác nhau trên thế giới. Từ hình dạng ban đầu, nó đã lần lượt đi khắp các nước, đi đến đâu thay hình đổi lối đến đấy.

ĐỦ THỨ LẶT VẶT

Có đủ mọi dạng tiền kỳ quặc đã góp mặt trong quá khứ: hổ phách, hạt vòng, vỏ ốc, trống, lông vũ và rất rất nhiều thứ khác.

Nguồn ảnh: Paul Cowan, Russell Shively, Marek Uliasz

CÁC ĐỒNG XU QUÝ GIÁ

Nhưng sớm muộn cũng đến lúc **bạc** và **vàng** trở thành vật trao đổi chung chủ yếu. Kim loại quý được chọn vì bản thân chúng đã rất giá trị. Chúng có thể làm **thước đo giá trị** chuẩn, để ai cũng biết một con bò hay vịt đáng giá bao nhiêu đồng vàng.

TIỀN GIẤY

Khi được sử dụng lần đầu ở châu Âu, tiền giấy chỉ là tờ biên lai giao cho những người gửi vàng ở chỗ thợ kim hoàn. Biên lai này là lời hứa sẽ trả đúng lượng vàng ấy cho ai trình nó ra. Dần dà, chính những biên lai ấy lại được dùng làm tiền và cuối cùng, trở thành tiền giấy chúng ta thấy ngày nay.

TỪ NGỮ CHỈ TIỀN

Tiền tệ

Tiền tệ (hay đồng tiền) của một nước là một loại tiền cụ thể do chính phủ nước đó phát hành, được chấp nhận rộng rãi, gồm tiền giấy và tiền kim loại.

Đơn vị tiền tệ

Đồng euro, franc Thụy Sĩ hay đô la Úc chỉ là một số trong số hàng trăm **đơn vị tiền tệ** khác nhau trên thế giới. Thường thì mỗi nước sẽ dùng một đơn vị tiền tệ khác nhau, nhưng cũng có khi nhiều nước dùng chung một đơn vị, như châu Âu dùng đồng euro.

Mệnh giá

Giá trị tiền xu hay tiền giấy luôn được in rõ ràng trên đồng xu hay tờ tiền. Con số này gọi là **mệnh giá**.

Tiền pháp định

Là tất cả những mệnh giá nào của tiền tệ một nước đã được

Tiền giấy từ trên xuống: Nepal, Malaysia, Ai Cập, Mỹ, châu Âu, Trung Quốc (cũ)

Nguồn ảnh: Jason Maehi, Melisa Mok, Asaf Eliason, Scruggelgreen, Roy Pedersen, Shutterstock, Shutterstock, Sergey Goryachev

chính phủ nước đó cho phép lưu hành phổ biến.

Tiền nước bạn

Đây là tên gọi một vài loại tiền trên thế giới. Bạn có thấy tên nào giống nhau không?

Hội đoàn

Giá mà mọi nước trên thế giới đều tiêu cùng một thứ tiền giấy và tiền xu thì sẽ dễ hơn biết bao nhiêu - ai cũng sẽ dùng đồng “tiền quả đất” như các nhà văn khoa học viễn tưởng ngày xưa gọi. Nhưng như bạn thấy đây, mỗi nước đều có loại tiền riêng. Mà những đồng tiền có tên giống nhau, cùng là “cent” hay “penny”, “đô la” hay “bảng”, cũng chưa chắc giá trị thực sẽ bằng nhau đâu nhé.

MUA NGOẠI TỆ

Nếu sắp đi du lịch nước ngoài, bạn sẽ cần mua **ngoại tệ**. Ví dụ, nếu sang Pháp, bạn cần mua euro, nếu sang Mỹ, bạn cần đô la, và nếu sang Trung Quốc, bạn cần nhân dân tệ.

Bạn có thể mua ngoại tệ ở ngân hàng. Hầu như ngân hàng nào cũng có quầy bán ngoại tệ, và cả bưu điện cũng có, miễn sao không phải loại quá hiếm có khó tìm. Bưu điện chắc không có lek Albania hay peso Colombia đâu, nhưng sẽ có euro, đô la hay bảng. Người bán nào cũng tính phí đổi tiền, có thể là vài phần trăm tổng số tiền giao dịch, nhưng phải cao hơn một con số tối thiểu.

NGOẠI TỆ

COUNTRY	BUY	SELL
Australia	119500	200001
China	012345	870000
Denmark	0.01234	0.55109
Euro	1.02345	1.00901
Japan	101.091	99.005
Norway	000000	000000
Sweden	000000	000000
Switzerland	000000	000000
UK	000000	000000
USA	000000	000000

Bảng tỷ giá cho biết giá mua và giá bán các loại tiền thường gặp. Nguồn ảnh: Ivsanmas

Nếu bạn có trong tay đồng xu hay tờ tiền phát hành ở một nước khác thì sao? Đây vẫn là tiền chứ? Tất nhiên, vì nó vẫn mua được hàng tại đất nước sinh ra nó. Nó còn mua được cả những loại tiền khác cơ đấy.

Ví dụ, nếu được cho tiền yên Nhật, bạn có thể đem đi mua đô la, bảng hay bất cứ loại tiền nào khác. Việc này được gọi là **hối đoái**, hay đổi tiền.

TỶ GIÁ HỐI ĐOÁI

Bạn có thể đổi tiền ở ngân hàng hay trên mạng Internet với **tỷ giá** tốt hơn hiệu đổi tiền trên phố. Nhưng hãy nhớ rằng tỷ giá mua vào và bán ra sẽ khác nhau. Bạn luôn nhận được tỷ giá tốt hơn khi mua vào. Người đổi tiền thường đưa ra cả hai tỷ giá. Vì vậy, tốt hơn hết hãy tổng khứ hết ngoại tệ trong ví

trước khi bạn về nhà.

Các cửa hàng đổi tiền nhỏ thường
có tỷ giá tốt hơn. Nguồn ảnh:
Michel Present / Flickr

Đổi tiền

Khi các nước buôn bán với nhau, nói chung mỗi bên đều muốn mua hay bán bằng tiền nước mình. Vậy nên trước khi thương mại quốc tế bắt đầu, đã phải có mua bán tiền tệ. Ví dụ, nếu muốn mua đèn lồng Trung Quốc, bạn cần trả bằng nhân dân tệ. Tức là trước đó bạn đã phải mua được nhân dân tệ bằng đô la, bằng hay peso.

DÙNG TIỀN ĐÔ

Ngày nay, có rất nhiều nước “neo giữ” tiền của mình theo giá trị đồng đô la Mỹ, khiến việc đổi tiền dễ dàng hơn. Đây được gọi là **tỷ giá hối đoái** cố định. Tức là như thế này...

Mỗi nước quyết định xem tiền của mình có giá bằng bao nhiêu đô la. Ví dụ 1 nhân dân tệ = 0,16 đô la. Nghĩa là bạn phải có hơn 6 tệ mới mua được 1 đô la.

Thỉnh thoảng, buôn bán sẽ dễ dàng hơn nếu các thương gia đồng ý dùng chung một loại tiền, ví như đô la.

Vậy là, nếu mỗi chiếc đèn lồng giá 1 tệ, bạn sẽ được 6 chiếc - cùng với ít tiền lẻ - khi đưa cho người bán hàng 1 đô la.

TỶ GIÁ HỐI ĐOẢI THẢ NỔI

Một vài loại tiền tệ được “thả nổi”, có nghĩa là giá trị của đồng tiền đó so với các loại tiền khác thay đổi hằng ngày. Giá trị mỗi đồng tiền phụ thuộc vào **cung** và **cầu** của thị trường. Một vài loại tiền được ưa chuộng hơn, nên mọi người muốn mua hay đầu tư vào chúng. Tiền ấy có giá trị cao. Một vài loại thì ít người cần đến nên có giá trị thấp.

MUA BÁN TIỀN TỆ

Hằng ngày, tỷ giá hối đoái được thông báo để khắp thế giới ai cũng biết. Ngân hàng và hiệu đổi tiền, mà thực ra là tất cả những ai làm việc với tiền, đều chú ý theo dõi danh sách này để đổi tiền đúng tỷ giá.

Tiền tệ cũng là hàng hóa được mua bán, giống như lúa mì hay dầu. Những người làm nghề mua bán tiền phải rất cẩn thận, bởi giá trị tiền tệ thay đổi theo từng phút.

1.000 đô la bạn mua buổi sáng có thể đắt hơn so với mua buổi chiều.

Thương mại

Hầu hết các nước đều dùng tiền kiếm được vào việc mua hay bán. Mua và bán hợp thành **thương mại** - dùng tiền mua những thứ mình cần, và bán cho người khác những thứ họ cần. Chính nhờ thương mại mà tiền bạc quay vòng khắp thế giới.

THƯƠNG MẠI = THỎA THUẬN

Về bản chất, thương mại là một cuộc trao đổi hàng hóa khiến cả người mua lẫn người bán đều thấy hài lòng. Vì thế, thương mại luôn gắn với thỏa thuận hay **thương lượng**. Thỏa thuận cuối là tuyệt đối. Hai người gặp nhau, thỏa thuận với nhau, rồi chào nhau đi chỗ khác. Đó là thương mại.

CHUYÊN MÔN HÓA

Hàng ngàn năm trước, khi con người mới lập làng định cư và bắt đầu trồng trọt, những sản phẩm dư thừa được họ đem trao đổi với làng khác. Đồng thời, mỗi làng lại giỏi hơn các làng khác ở thứ gì đó - làng này làm mũi tên, làng kia dệt dây chuyền voi ma mút. Đây gọi là **chuyên môn hóa**, và vì thế mà nhu cầu trao đổi còn lớn hơn nữa.

THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ

Ngày nay, cũng chính điều ấy đang diễn ra trên quy mô rộng lớn hơn nhiều. Mỗi nước hay mỗi vùng thường tập trung sản xuất hàng hóa hay dịch vụ nào họ có điều kiện tự nhiên thuận lợi hơn các nơi khác.

Ta hãy giả sử thế giới chỉ có hai nước: Ả Rập Xê Út và Jamaica. Ả Rập Xê Út làm ra nhiều dầu, người trong nước dùng không hết. Nhưng nước này không trồng được mía, trong khi mọi người muốn ăn đường. Còn Jamaica thì trồng được vô số mía vì có khí hậu thuận lợi, nhưng lại thiếu dầu làm xăng, chất đốt, v.v.

Miễn là không có rào cản thương mại, Ả Rập Xê Út có thể bán dầu cho Jamaica, và Jamaica bán đường cho Ả Rập Xê Út. Hai bên trao đổi các **nguyên liệu thô** dồi dào nhất của mình.

Chuyên môn hóa trong thương mại cho phép mỗi nước bán hàng hóa, lấy tiền mua nguyên vật liệu mình không tự trồng hay khai thác được.

Nhà máy tinh luyện dầu thắp sáng suốt đêm. Nguồn ảnh: Ohmega1982

Đồn điền đường ở Jamaica. Nguồn ảnh: lzf

ĐÂY CHÍNH LÀ THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ.

Xuất nhập khẩu

MUA CỦA NHAU

Nhập khẩu là mang hàng hóa và dịch vụ từ nước khác về bán ở nước mình. Nước nhập khẩu sẽ tốn tiền vì các công ty mang hàng về phải trả tiền cho chúng. Tức là, tiền đi ra khỏi đất nước.

Các nước nhập về những gì họ cần nhưng không tự sản xuất được, hoặc mua ở nước ngoài rẻ hơn tự sản xuất trong nước.

HẠN NGẠCH

Hầu hết hàng nhập khẩu đều phải chịu một số giới hạn, chẳng hạn như **thuế nhập khẩu**. Hơn nữa, mỗi món hàng thường chỉ được mang một số lượng nhất định vào một nước. Con số này gọi là **hạn ngạch**.

Ví dụ, ở nước bạn, rất nhiều công nhân sống nhờ ngành sản xuất xe hơi. Nếu quá nhiều xe ngoại giá rẻ được phép nhập về, thì xe trong nước sẽ bán được ít hơn và công nhân sẽ mất việc. Hình thức **bảo hộ** này đôi khi khá cần thiết.

BÁN CHO NHAU

Xuất khẩu là bán hàng hóa và dịch vụ trong nước cho các công ty hoặc chính phủ nước ngoài. Xuất khẩu được nhiều hàng hóa sẽ đem tiền về cho đất nước và khiến nước đó trở nên giàu có.

Tiền kiếm được từ xuất khẩu rất có lợi cho đất nước. Hàng xuất đi thường được trả bằng tiền của nước cung cấp. Có thể là thứ hàng mà nước đó sản xuất dễ dàng, hay được các nước khác cần tới.

Mỹ xuất khẩu được giày Nike vì nổi tiếng, chứ không phải vì các nước khác cần. Tuy nhiên, Mỹ cũng có những vùng đất rộng trồng lúa mì rất tốt. Vậy nên Mỹ xuất lúa mì sang những nước không tự trồng được.

eBay

eBay chỉ là một trong nhiều cách mới mà ngày nay mọi người trên thế giới giao dịch với nhau. Họ không cần gặp mặt mới mua bán được - họ gặp nhau **trực tuyến**.

eBay là trang mua bán trực tuyến lớn nhất thế giới. Hãy tưởng tượng hơn 100 triệu người cùng giao dịch một lúc xem! Cũng giống y hệt khu chợ gần nhà bạn - nhưng là trong thế giới ảo. Trên trang web đấu giá toàn cầu này, mọi người không chỉ mua bán mà còn trò chuyện và tranh luận, giống như những khu chợ cổ hàng trăm năm trước.

Ngoài những người bán hàng chuyên nghiệp, còn có hàng triệu người nhờ eBay mà có thêm thu nhập phụ.

Giữ cân thăng bằng

Thỉnh thoảng bạn sẽ nghe phát thanh viên thông báo **cán cân thương mại** của nước bạn “tăng hay giảm”. Họ đưa ra những con số hàng triệu, thậm chí hàng tỷ đô la. Bạn có tự hỏi ai là người thực hiện những giao dịch này, và tại sao lại quá nhiều tiền như vậy? À, thực ra là không phức tạp như bạn tưởng đâu.

GIỮ THĂNG BẰNG

Cán cân thương mại của một nước cho biết lượng hàng nước đó bán ra ngoài và mua vào từ nước ngoài.

Hầu hết các nước đều cố gắng giữ thăng bằng hai bên cân xuất-nhập, vậy nên nếu thấy xuất khẩu nhiều, họ thường cố tăng nhập khẩu đến lúc hai bên tương đương.

Tính chung với nhau, lượng tiền ra khỏi và đi vào một nước được gọi là **nền kinh tế** của nước đó.

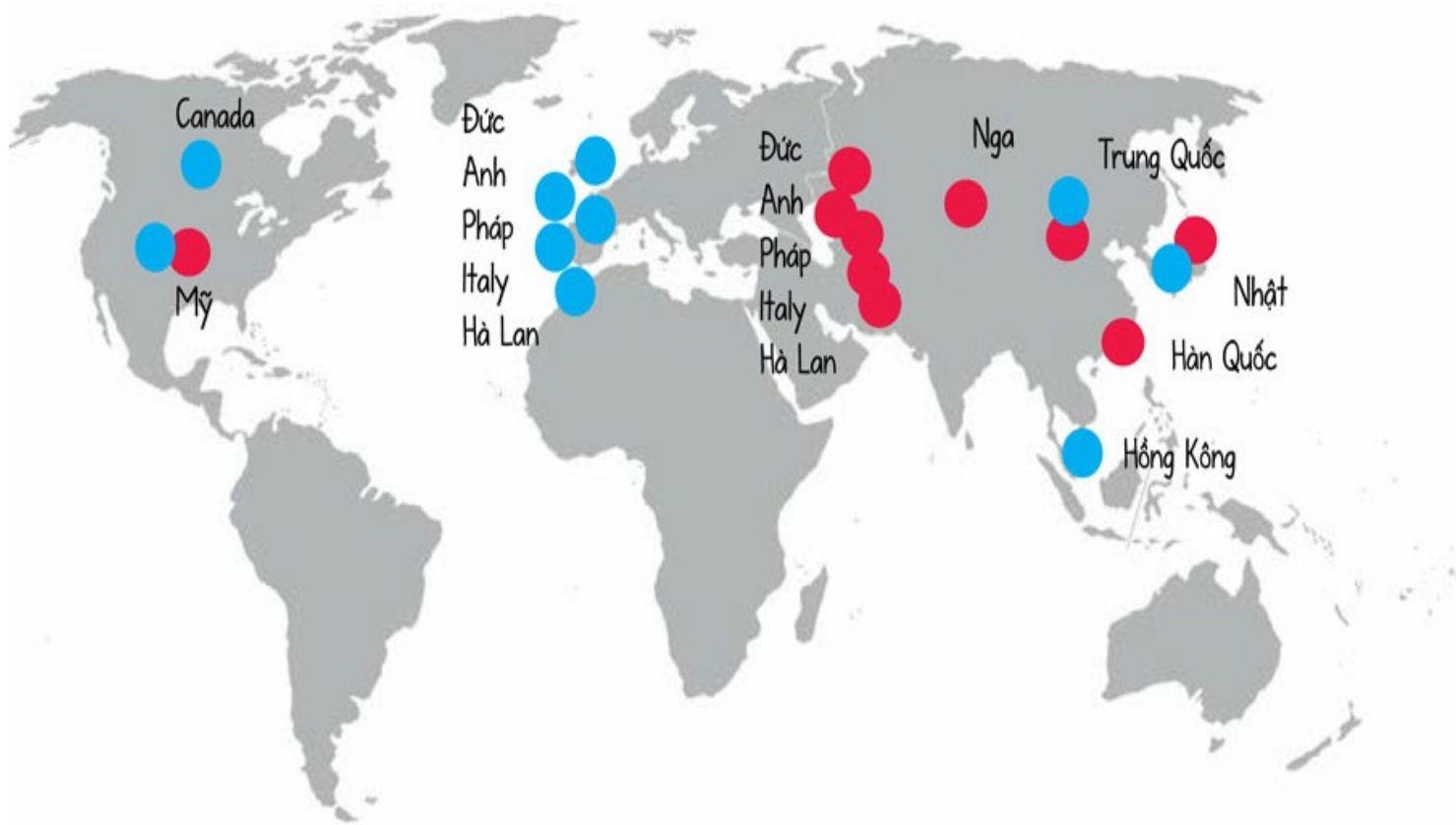
CHÊNH LỆCH THƯƠNG MẠI

Hiệu giữa con số nhập vào và con số xuất ra của một nước gọi là **chênh lệch thương mại**.

CÁN CÂN THANH TOÁN

Cán cân thanh toán là bản thống kê của chính phủ, dùng ghi lại số tiền đi ra và đi vào mỗi nước. Ghi chép như thế giúp các nước tính xem cán cân hiện nay giữa xuất và nhập có chấp nhận được không, hay cần có biện pháp điều chỉnh nào đó. Thống kê này được ghi lại qua từng năm.

Chúng tôi nhập khẩu nhiều nhất:

- ★ Mỹ
- ★ Đức
- ★ Anh
- ★ Pháp
- ★ Nhật Bản
- ★ Trung Quốc
- ★ Italia
- ★ Canada
- ★ Hồng Kông
- ★ Hà Lan

Chúng tôi xuất khẩu nhiều nhất:

★ Trung Quốc

★ Mỹ

★ Đức

★ Nhật Bản

★ Pháp

★ Hàn Quốc

★ Hà Lan

★ Nga

★ Italia

★ Anh

Ai bán cái gì?

Đây là mười nước bán ra nhiều nhất trên thế giới, và mặt hàng họ bán:

TRUNG QUỐC	máy phát điện, thiết bị xử lý dữ liệu, 	 vải, quần áo, sắt, thép, thiết bị quang học và y tế.
ĐỨC	 xe cơ giới, máy móc, hóa chất, vải, thiết bị vận tải, thức ăn, 	máy tính và đồ điện tử, cao su và sản phẩm nhựa, thiết bị điện, dược phẩm, kim loại.
MỸ	vật tư công nghiệp và nguyên vật liệu, thức ăn, 	ô tô, sản phẩm tiêu dùng, nhiên liệu và sản phẩm dầu mỏ, thức ăn cho động vật, đồ uống, máy bay,
NHẬT BẢN	xe cơ giới, thiết bị bán dẫn, sắt và thép, 	phụ tùng ô tô, vật liệu chất dẻo, máy phát điện
PHÁP	sản phẩm nông nghiệp, máy móc, xe cộ, 	máy bay, chất dẻo, hóa chất, đồ uống, dược phẩm, sắt, thép, đồ điện tử,
HÀN QUỐC	thiết bị bán dẫn, thiết bị viễn thông, 	 xe cơ giới, máy tính, thép, tàu biển, hóa dầu,
HÀ LAN	máy móc thiết bị, hóa chất, nhiên liệu, 	thức ăn,
ITALIA	 vải vóc, quần áo, máy móc công nghiệp,	xe cơ giới, hóa chất, thức ăn, đồ uống, sản phẩm kỹ thuật, thiết bị vận tải, khoáng chất, kim loại không chứa sắt,
NGA	dầu mỏ và sản phẩm từ dầu mỏ, 	khí thiên nhiên, kim loại, gỗ và sản phẩm gỗ, hóa chất, vũ khí và thiết bị quân sự
ANH	sản phẩm công nghiệp, hóa chất, thức ăn, 	đồ uống,

Thương hiệu toàn cầu

Thương hiệu có thể là một sản phẩm, một nhóm sản phẩm hay một công ty. Nhưng không chỉ có thế. Thương hiệu là một cái tên, một liên tưởng.

Apple nổi tiếng nhờ máy tính và phần mềm.

Nguồn ảnh: Songquan Deng

Là cái gắn chặt với suy nghĩ của ta về sản phẩm đó.

Thương hiệu thường là một

tài sản rất có giá trị, vì mọi người sẵn sàng trả cao hơn cho các sản phẩm thuộc một công ty có thương hiệu mạnh.

McDonald's là cửa hàng ăn được yêu thích. Nguồn ảnh: Rob Wilson

CÁC THƯƠNG HIỆU TOÀN CẦU

Coca-Cola có lẽ là thương hiệu được mọi người khắp thế giới nhận

ra nhiều nhất. Nghĩa là, khi bạn nghĩ về một loại nước ngọt có ga màu nâu uống rất ngon, Coca-Cola là từ đầu tiên hiện ra trong đầu bạn. Nike cũng là thương hiệu được nhận ra ngay lập tức.

Nhưng thương hiệu cũng là một lời hứa. Gần như tất cả những ai nắm trong tay một thương hiệu nổi tiếng đều cố gắng tạo ra một bộ giá trị được khách hàng hiểu và yêu thích. Họ muốn thương hiệu ấy nói lên tính đáng tin cậy và trung thực.

Coca-Cola đã “phủ sóng” toàn cầu. Nguồn ảnh: oneinchpunch

Nike có các cửa hàng bán sản phẩm khắp thế giới. Nguồn ảnh: testing

NHỮNG THƯƠNG HIỆU HÀNG ĐẦU?

Mỗi năm đều có những cuộc điều tra xem thương hiệu nào được mọi người nghĩ là tốt nhất. Thật thú vị là hầu hết các thương hiệu được đánh giá cao nhất đều chào đời tại Mỹ. Bạn có thấy những cái tên này quen thuộc không?

Gap

Disney

McDonald's

KFC

Apple

Nike

Coca-Cola

Starbucks

Thuế quan

Trong thế giới giao thương quốc tế dùng công nghệ cao ngày nay, hầu hết việc mua bán hàng hóa giữa các nước đều được thực hiện qua điện thoại, Internet hay qua ngân hàng nhờ **ngoại hối**.

NGOẠI HỐI

Ngoại hối, hay hối phiếu đối ngoại, dùng như thế này: một thương nhân sẽ quyết định cần phải gửi cho một thương nhân khác bao nhiêu, sau đó đặt lệnh để ngân hàng trả món tiền đó. Hối phiếu cho biết số tiền, loại tiền và thời hạn trả.

THUẾ VÀ THUẾ QUAN

Khi đã được chuyển về sân bay hay bến tàu, hàng hóa được mang tới kho để lưu trữ cho tới khi đã kiểm tra xong ở **hải quan**.

Vậy là sao? Thế này, các chính phủ có thể kiếm tiền từ thương mại quốc tế. Muốn vậy họ sẽ đánh thuế, gọi là **thuế quan** hay **thuế nhập khẩu**, lên những hàng hóa đi vào trong nước.

Bạn có tin là thuế quan còn có khi biến thành vũ khí đánh lại nước khác? Nếu nước A muốn làm hại nước B vì lý do nào đó, A có thể tính thuế quan cao chót vót đến nỗi nước B không bán hàng với giá hợp lý được nữa, khiến xuất khẩu của B đình đốn hết cả.

PHẢI TRẢ NHỮNG GÌ?

Thuế quan

Nhân viên hải quan có trách nhiệm kiểm tra hàng hóa đến, và chọn mức thuế quan phù hợp. Có 2 loại thuế quan chính:

Thuế quan theo trọng lượng, tính theo số lượng hàng, ví dụ một thùng dầu, dù giá trị là bao nhiêu.

Thuế quan “theo đơn giá hàng” tính theo phần trăm giá trị ước tính của món hàng.

TRẢ THUẾ

Mỗi khi ra nước ngoài - và khi quay về nước - bạn đều đi qua khu vực hải quan. Có khi bạn còn bị yêu cầu dừng lại để kiểm tra nữa đấy!

Nhân viên hải quan sẽ kiểm tra hành lý để biết chắc rằng bạn không mang theo món gì cần nộp thuế hải quan. Bạn luôn được phép mang vào một lượng hàng **miễn thuế**. Tuy nhiên bạn có thể phải trả thuế cho những món như máy ảnh, đồng hồ...

Tốt nhất là tự giác khai báo bạn có thứ gì cần nộp thuế. Không khai báo bị coi là phạm luật, và khoản tiền phạt không ít đâu.

Định giá

Bất kỳ thứ gì cũng được định giá (**giá cả**) dựa trên hai yếu tố: Chi phí làm ra nó, và giá tiền mọi người chịu trả để có được nó. Một vài mặt hàng có tính chất “nhạy cảm với giá cả”. Đây là những hàng thiết yếu, như kem đánh răng chẳng hạn, là thứ ai cũng cần nhưng không đánh giá (giá trị) quá cao. Còn lại là những hàng xa xỉ, thường giá bán chẳng liên quan gì đến chi phí sản xuất.

CUNG – CẦU

Cung và cầu mô tả hoạt động của thị trường, cho biết mọi người sẵn sàng mua một sản phẩm với số lượng bao nhiêu. Cung và cầu cân bằng với nhau, tức là số người có nhu cầu mua sẽ bằng với lượng sản phẩm được cung cấp.

QUÁ TẢI!

Tuy nhiên, nếu quá nhiều người muốn mua một sản phẩm, nhưng lượng hàng có hạn hoặc quá khó mua, thì sẽ rắc rối to. Giá cả sẽ tăng bởi sản phẩm hiếm. Nhưng nếu giá quá cao, nhu cầu của người mua lại giảm. Từ đó, người bán sẽ thua lỗ và có thể bị phá sản.

GIÁ HỢP LÝ

Vì vậy, cần nhất là phải định giá đúng- tức là tìm được giá mà mọi

người đồng ý trả để có được sản phẩm ấy. Giá trị của bất kỳ thứ gì là giá mà người ta sẵn sàng trả cho nó. Nhưng hầu hết mọi sản phẩm còn có **giá thị trường**. Giá đó dựa vào số tiền nhìn chung mọi người đã quen trả cho các sản phẩm tương tự.

Giá lúc nào cũng rất quan trọng. Mỗi người chỉ có một khoản tiền nhất định, và nếu họ đã dành tiền cho thứ này thì sẽ không tiêu vào thứ khác được. Khi giá sản phẩm này tăng, các sản phẩm cạnh tranh khác giá rẻ hơn sẽ bán chạy hơn.

MẶC CẢ

Mặc cả là một cách làm cho giá thấp đi, và mọi người đều làm thế. Dĩ nhiên, các thương nhân quốc tế không “mặc cả” mà họ **thương lượng**. Mọi người đều muốn trả cái giá hợp lý nhất, nên thông thường, họ sẽ đưa ra giá mà người bán có thể cân nhắc.

Người bán muốn giá cao hơn một chút, người mua sẽ trả nhiều hơn một chút - dần dần đi tới một giá ở giữa hai mức đó, và ai nấy đều vui.

Vàng

Vàng là một kim loại quý. Nó quý ở tính mềm và tính dẻo: nó dễ dàng kéo thành sợi kim loại mảnh mà không bị gãy. Vàng cũng rất nặng. Nó nặng gấp 19 lần so với thể tích nước tương đương. Thêm nữa, hầu hết kim loại sẽ tan chảy khi bị đun nóng. Tuy nhiên vàng ít hấp thụ nhiệt, nên vẫn giữ nguyên hình dạng kể cả khi nhiệt độ rất cao.

Vàng nặng lắm! Nguồn ảnh: Joe Belanger

CARA

Vàng được đo bằng **cara**. Tên này bắt nguồn từ đơn vị đo lường cổ, bằng khối lượng một hạt carat (đậu châu chấu).

Cara giờ đây được dùng đo độ tinh khiết của vàng. Vàng ròng (vàng nguyên chất) được tính là 24 cara.

BẢN VỊ VÀNG

Từ hàng ngàn năm trước, vàng đã là **tiêu chuẩn giá trị**, là cơ sở để tính toán các loại tiền khác nhau, giúp các nước trao đổi buôn bán. Ở các nước áp dụng

chế độ **bản vị vàng**, người ta có thể đổi tiền thành vàng nếu cần, và đồng ý mua bán vàng theo giá cố định. Tới năm 1900, mọi nước đứng đầu đều nhờ bản vị vàng để giao thương với nhau.

DỰ TRỮ VÀNG

Ngày nay, tiền được tính dựa trên giá trị đồng đô la Mỹ chứ không còn dựa trên những kho vàng nén dự trữ khắp thế giới nữa. Vàng vẫn có giá trị to lớn, nhưng những lượng vàng khổng lồ được các chính phủ thu gom hồi vàng còn là đơn vị đo quan trọng nhất, giờ đều cất kín trong kho.

Ngày nay, giá trị vàng chỉ bằng một phần tư hồi cao điểm năm 1980. Và vì giá vàng giảm, các chính phủ đang suy nghĩ lại về chuyện dự trữ vàng. Ngân hàng trung ương của Vương quốc Anh, Thụy Sĩ, Hà Lan, Bỉ, Canada, Argentina và Úc đều đã bán những lượng vàng khá lớn. Thậm chí những nước sản xuất vàng hàng đầu như Úc hay Canada cũng đang bán đi.

AI ĐANG DỰ TRỮ CÁI GÌ?

Lượng vàng dự trữ lớn nhất là của Bộ Tài chính Hoa Kỳ - xấp xỉ 7,5 triệu ki lô gam.

Thỏi vàng lớn nhất thế giới, nặng 200 ki lô gam, được Công ty Vật liệu Mitsubishi của Nhật đúc ra tháng 12 năm 1999. Thỏi vàng này nguyên chất 99.99%, rộng 19,5 cm, dài 40,5 cm và cao 16 cm.

Thỏi vàng Mitsubishi. Nguồn ảnh: Wikipedia

Từ ngân hàng tới ngân hàng

Qua thời gian, các **ngân hàng** đã đóng vai trò quan trọng trong sự lớn mạnh của thương mại và công nghiệp trên thế giới. Nhờ ngân hàng mà các nhà buôn, nhà sản xuất và các cơ quan khác có tiền để dùng.

Nếu không có ngân hàng, thế giới có lẽ đã rất khác.

CÁC NGÂN HÀNG BẮT ĐẦU NHƯ THẾ NÀO?

Thật không may cho các nhà buôn ngày xưa, thế giới không được an toàn như bây giờ. Nếu mang nhiều tiền theo người, họ có nguy cơ sẽ bị cướp.

Nhưng rồi, ở Bắc Italia, một vài gia đình quý tộc đã lập ra các ngân hàng có chi nhánh ở nhiều thành phố khác nhau. Từ đó các nhà buôn sẽ gửi tiền ở quê nhà, đổi lấy **thư tín dụng**. Thư này được họ mang theo trong các chuyến đi, và đổi lấy tiền thật ở nơi khác.

Một vấn đề nữa là các thương nhân cần nhiều khoản tiền lớn để trang bị cho tàu, hay mua hàng hóa để bán. Thay vì dùng tiền riêng, họ tới ngân hàng vay tiền và trả bằng một phần **lợi nhuận**.

CÁC NGÂN HÀNG ĐẦU TƯ

Ngày nay, nhiều ngân hàng lớn có chi nhánh trên toàn thế giới. Họ giao dịch những khoản tiền khổng lồ, đầu tư vào ngoại tệ, vào các hãng nhỏ và các tập đoàn lớn.

Trung tâm tài chính ở Thượng Hải, Trung Quốc, tập trung rất nhiều công ty tài chính và ngân hàng cao chọc trời. Nguồn ảnh: TonyV3112

HOẠT ĐỘNG NGÂN HÀNG LỚN MẠNH

Mỗi thành phố trên thế giới đều có một trung tâm ngân hàng, nơi các công ty thực hiện giao dịch tài chính. Có thể nơi này lớn hơn và có sức ảnh hưởng hơn các nơi khác, nhưng hoạt động ngân hàng vẫn là phần quan trọng của công việc kinh doanh ở mỗi nước. Mỗi một giây, các giám đốc ngân hàng lại ra những lệnh chuyển các khoản tiền lớn đi vòng quanh thế giới.

Ngân hàng Thế giới

Ngân hàng Thế giới không phải “ngân hàng” theo nghĩa đen. Đây là một trong những tổ chức thuộc Liên Hiệp Quốc, được 184 nước cùng góp sức xây dựng. Các nước này bắt tay nhau để bảo đảm Ngân hàng có tiền và cùng kiểm soát cách tiêu tiền. Họ thành lập Ngân hàng Thế giới để đảm bảo rằng những nước nghèo sẽ được giúp đỡ khi cần thiết.

KHÔNG CÒN NGHÈO ĐÓI

Sứ mệnh của Ngân hàng Thế giới nêu rõ: “Giấc mơ của chúng tôi là một thế giới không còn nghèo đói.” Trong thế giới chúng ta đang sống, có những nước rất giàu, trung bình mỗi người kiếm được trên 40.000 đô la Mỹ/năm. Trong khi đó, ở những nước nghèo nhất, mỗi người trung bình chỉ nhận được 700 đô la/năm. Đây là một khoảng cách rất lớn. Những người nghèo nhất thế giới không những phải chịu cảnh thiếu lương thực mà còn thiếu cả giáo dục, y tế, nước sạch và điện - những nhu cầu cơ bản trong cuộc sống.

Giếng nước mới mang nước sạch cho làng. Nguồn ảnh: Hector Conesa

Trẻ mồ côi được ăn và học ở trường. Nguồn ảnh: De Visu

RA TAY CỨU NGUY

Đáp lại, Ngân hàng Thế giới mang tới cho họ các khoản vay, trợ cấp và người tài. 40 nước giàu nhất thế giới chỉ hàng tỷ đô la mỗi năm cho các kế hoạch cứu trợ người dân ở 26 nước nghèo nhất thế giới, để cuộc sống của họ trở nên tốt đẹp hơn.

Ngân hàng Thế giới thường chạy khoảng 2.000 dự án cùng một lúc, và luôn luôn có thêm nhiều nơi cần được cứu trợ khẩn cấp. Ngân hàng còn hỗ trợ nhiều dự án địa phương, chẳng hạn như lắp đặt hệ thống cấp nước và đào giếng ở những nơi đang thiếu nước sạch.

Xây trường học mới cho ai cũng được đi học. Nguồn ảnh: Pal Teravagimov

Hàng hóa được gửi đi từ kho của quỹ từ thiện. Nguồn ảnh: Clive Chivers

IMF

IMF là viết tắt tên tiếng Anh của Quỹ Tiền tệ Quốc tế, và tuy không phải ngân hàng, đây cũng là một tổ chức tiếp nhận và phân phối những khoản tiền lớn. Quỹ đang nắm tới 121 triệu đô la - không phải vừa đâu!

Nhưng ai cho quỹ vay tiền, và tại sao? Giống như Ngân hàng Thế giới, IMF cũng đặt mục tiêu giúp đỡ các nước trên toàn thế giới, nhưng quỹ hoạt động khắp mọi nước, bất kể giàu hay nghèo. Quỹ muốn mọi người cùng nhau làm việc và giao thương để mang lại lợi ích cho tất cả. Nếu các nước hợp tác để giao thương với nhau và phát triển thương mại từng nước, thế giới sẽ vững vàng ổn định hơn rất nhiều.

Mục tiêu của IMF:

- ★ Thúc đẩy sự ổn định hối đoái và ổn định tiền tệ quốc tế.

- ★ Góp phần mở rộng sự phát triển cân bằng của thương mại quốc tế.
- ★ Góp phần thiết lập một hệ thống thanh toán dễ dàng hơn giữa các nước.

Dùng chung tiền

Có một nhóm nước hợp tác cùng buôn bán với nhau, gán bó đến mức dùng chung một đồng tiền. Đó là 19 trong số 28 nước thuộc Liên minh châu Âu. Họ lấy tên là **Khu vực đồng euro**.

ECB

Ngân hàng Trung ương châu Âu ECB là ngân hàng chịu trách nhiệm phát hành **euro**, đồng tiền chung của châu Âu.

Đồng euro chỉ mới chào đời gần đây. Nó ra mắt năm 1999 tại 12 nước ở châu Âu, loại bỏ đồng franc Pháp, lira Italia, mark Đức và nhiều loại tiền khác. Hiện giờ đã có thêm nhiều nước tham gia.

Nhiệm vụ chủ yếu của ECB là giữ cho đồng euro được ổn định. Họ phải theo dõi giá cả ở mọi nơi để đảm bảo rằng 1 euro ở bất kỳ đâu cũng mua được lượng hàng như nhau. Ví dụ, nếu cốc cà phê ở Pháp giá 1 euro, thì ở nơi khác cũng phải từng ấy.

DÙNG CHUNG ĐỒNG EURO

19 nước dùng chung đồng euro vào năm 2015 là:

- ★ Áo
- ★ Bỉ
- ★ Bồ Đào Nha
- ★ Đức
- ★ Estonia
- ★ Hà Lan

- ★ Hy Lạp
- ★ Ireland
- ★ Italia
- ★ Latvia
- ★ Lithuania
- ★ Luxembourg
- ★ Malta
- ★ Pháp
- ★ Phần Lan
- ★ Síp
- ★ Slovakia
- ★ Slovenia
- ★ Tây Ban Nha

ĐỒNG TIỀN CHUNG

Sẽ ra sao nếu nước bạn dùng chung tiền với nhiều nước khác, hầu hết đều nói thứ tiếng khác, ở cách nhau hàng ngàn cây số, và cách sống cũng như làm việc khác hẳn nhau?

Tình hình là khó khăn nhiều mà thành công lại ít hơn so với nhiều người từng nghĩ hồi năm 1999.

Trụ sở mới bành bao của Ngân hàng châu Âu đang xây dựng. Nguồn ảnh: Wikipedia

ĐỒNG TIỀN CHUNG EURO CÓ HIỆU QUẢ?

Có

- ★ Giao thương thuận lợi hơn bởi không còn cần đổi tiền.
- ★ Không còn nguy cơ các loại tiền khác nhau bị mất giá.
- ★ Các công dân châu Âu sẽ có được giá tốt nhất từ bất kỳ nước châu Âu nào.
- ★ Nhân công và hàng hóa di chuyển dễ dàng giữa các nước.
- ★ Tiền do ECB quản lý, vì vậy không bị chính phủ riêng lẻ nào can thiệp.

Không

- ★ Các nước lớn trong khu vực có lợi hơn các nước nhỏ.
- ★ Nếu có nước nào mắc quá nhiều nợ thì sẽ gây khó khăn cho các nước khác trong hệ thống.
- ★ Đồng euro mạnh có thể khiến hàng hóa đắt hơn và đe dọa đến xuất khẩu.

Nước giàu trên thế giới

Giống như có người giàu, cũng có những nước giàu. Những nước này thường trở nên giàu có nhờ giao thương với các nước khác, có thể là bán **nguyên liệu thô** như sắt hay gỗ, hay bán cả tay nghề đặc biệt của người dân.

GDP

Các nước giàu nhất thế giới được đo qua lượng tiền mỗi người dân đóng góp vào tổng tài sản - hay tổng thu nhập - của nước đó trong một năm. Đó được gọi là **tổng sản phẩm quốc nội** (GDP).

Mỹ là ví dụ hoàn hảo về một nước đã tận dụng được lượng **tài nguyên thiên nhiên lớn** để trở nên giàu có. Nhiều nước nhỏ ở Trung Đông cũng rất giàu có bởi họ xuất khẩu dầu mỏ có giá trị. Luxembourg là nước nhỏ không phát triển công nghiệp, nhưng vẫn nhiều người giàu sống ở đây để “né” thuế.

Mỹ, Argentina và Úc có diện tích đất rộng, tiện chăn nuôi gia súc và xuất khẩu thịt đi toàn thế giới.

NHỮNG NƯỚC GIÀU NHẤT

- ★ 1. Qatar
- ★ 2. Luxembourg
- ★ 3. Singapore
- ★ 4. Na Uy
- ★ 5. Brunei
- ★ 6. Hồng Kông
- ★ 7. Mỹ
- ★ 8. Các tiểu vương quốc Ả Rập thống nhất
- ★ 9. Thụy Sĩ
- ★ 10. Úc
- ★ 11. Canada
- ★ 12. Áo
- ★ 13. Ai Len
- ★ 14. Hà Lan
- ★ 15. Thụy Điển
- ★ 16. Iceland
- ★ 17. Đài Loan
- ★ 18. Đức
- ★ 19. Kuwait
- ★ 20. Đan Mạch

Hàn Quốc có nền công nghiệp đóng tàu lớn mạnh. Nước này bán tàu đi khắp nơi.

GIÁ SINH HOẠT

Có những nước tuy giàu nhưng sống ở đó rất đắt. Người ta nói ở đó có **giá sinh hoạt** cao.

Nếu muốn kiếm tiền mà vẫn sống rẻ, bạn hãy tránh thật xa những chỗ này:

- ★ Nhật Bản
- ★ Hàn Quốc
- ★ Nga
- ★ Đài Loan
- ★ Na Uy
- ★ Hồng Kông
- ★ Thụy Sĩ
- ★ Đan Mạch
- ★ Argentina
- ★ Trung Quốc

Qatar, Brunei, Các tiểu vương quốc Ả Rập thống nhất và Kuwait có thừa dầu để xuất đi mọi chỗ.

G7

G7 là cách gọi 7 nước có nền công nghiệp và thương mại tiên tiến nhất thế giới.

HỢP TÁC

Mục đích của G7 là thảo luận và tìm cách can thiệp tới tình hình chính trị và kinh tế thế giới trong một hội nghị cấp cao hằng năm, cũng như nhiều buổi họp về chính sách và nghiên cứu khác. Địa điểm họp từng năm lần lượt thay đổi giữa các nước thành viên.

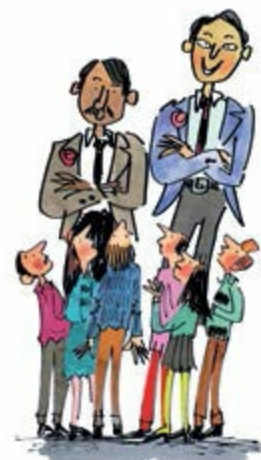
Gần đây, các buổi họp hằng năm đã thành dịp để người ta tập trung lại, phản đối những tập đoàn lớn mà họ thấy phình lên quá nhanh (và quá thềm khát lợi nhuận). Các nước G7 đôi khi bị cho là chú trọng làm giàu cho bản thân hơn là giúp các nước nghèo. Tuy nhiên, họ vẫn đồng thuận về những vấn đề lớn, như hòa bình thế giới và hợp tác giải quyết xung đột.

- ★ Anh
- ★ Canada
- ★ Đức
- ★ Italia
- ★ Mỹ
- ★ Nhật Bản
- ★ Pháp

NHỮNG NGƯỜI KHỔNG LỒ TRỖI DẬY

Có lẽ danh sách thành viên G7 đã lạc hậu quá rồi! Nhiều nước giàu mới đang nổi lên. Trung Quốc đóng góp vào sự phát triển toàn cầu gấp 3 lần cả 12 nước châu Âu thành viên cộng lại. Và Ấn Độ cũng đang theo sát đằng sau. **Kinh tế thế giới** đang thay đổi, và những người chơi lớn nhất nên có mặt bên bàn cờ! Vì vậy bây giờ đã có một tổ chức lớn hơn gồm 19 nước và Liên minh châu Âu (G20).

- ★ Rập Xê Út
- ★ Anh
- ★ Argentina
- ★ Ấn Độ
- ★ Brazil
- ★ Canada
- ★ Đức
- ★ Hàn Quốc
- ★ Indonesia
- ★ Italia
- ★ Liên minh châu Âu (EU)
- ★ Mexico
- ★ Mỹ
- ★ Nam Phi
- ★ Nga

- ✧ Nhật Bản
- ✧ Pháp
- ✧ Thổ Nhĩ Kỳ
- ✧ Trung Quốc
- ✧ Úc

TĂNG TỐC

Và mọi thứ vẫn không ngừng thay đổi. Khi những nước giàu gặp khủng hoảng, nền kinh tế của họ có thể suy giảm tới chỗ đứng yên, hay thậm chí tệ hơn! (Là màu xanh nhạt và vàng nhạt trong biểu đồ dưới đây.) Đồng thời, những nước nghèo - nhiều nước ở châu Phi, Nam Mỹ và châu Á - được đầu tư và **viện trợ** nên sẽ bắt đầu phát triển, rất nhanh! (Là màu da cam và đỏ trong biểu đồ.)

Bản đồ IMF, 2013

Nước nghèo trên thế giới

Giống như bên cạnh người giàu có người nghèo, có những đất nước mà cả nước nghèo. Nước nghèo là nước có tỷ lệ GDP trên đầu người thấp, ít tài nguyên thiên nhiên, hay không xuất khẩu được nhiều hàng hóa để kiếm tiền. Lý do gây nên nghèo đói có thể là các nguyên nhân tự nhiên như thời tiết, tính chất của đất hay địa lý. Thật khó mà trồng đủ lương thực nuôi dân hoặc bán ra nước ngoài nếu cả nước là sa mạc. Hoặc có thể nước đó không có dầu, khoáng chất hay kim loại quý để khai thác và buôn bán.

HÀNG TRIỆU NGƯỜI NGHÈO

Nghèo là không đóng góp được gì cho xã hội bạn đang sống. Nghèo là phải chịu cảnh thiếu thốn, thất học và ốm đau. Nghèo là sống trong những khu vực chịu tác động mạnh nhất khi môi trường bị hủy hoại, ví dụ như đường đông hay tắc nghẽn, cạnh nhà máy, hay thậm chí bãi rác. Bạn có thể phải bối rác tìm thức ăn, hay tìm đồ cũ bán đi để nuôi thân!

Và nghèo là sống mà không có tự trọng hay hy vọng về tương lai. Khoảng một tỷ người trên thế giới đang sống trong điều kiện kinh khủng như vậy.

NHỮNG NƯỚC NGHÈO NHẤT

- ★ Haiti
- ★ Nepal
- ★ Nam Sudan
- ★ Comoros

- ★ Guinea-Bissau
- ★ Mozambique
- ★ Ethiopia
- ★ Guinea
- ★ Togo
- ★ Mali
- ★ Afghanistan
- ★ Madagascar
- ★ Malawi
- ★ Niger
- ★ Trung Phi
- ★ Eritrea
- ★ Liberia
- ★ Burundi
- ★ Zimbabwe
- ★ Congo

VÌ SAO MÀ NGHÈO?

Có rất nhiều lý do khiến một số nước nghèo. Khí hậu chẳng hạn. Thông thường, cả điều kiện khí hậu lẫn những **thiên tai** bất ngờ đều dẫn tới nghèo đói. Hoặc có những thành phố quá đông dân, nhiều người không tìm được việc làm hay chỗ ở.

Nhà dựng từ phế liệu trên bãi rác. Nguồn ảnh: De Visu

KHÔNG TÀI NGUYÊN

Có khi nước đó có rất ít tài nguyên thiên nhiên để phát triển kinh tế trong nước hay xuất khẩu. Hoặc nước đó khó tiếp cận thị trường quốc tế. Nhiều nước nghèo còn chưa từng xuất hiện công nghiệp hiện đại, vốn là thứ mang lại sự giàu có cho các nước công nghiệp trên

thế giới. Thêm nữa, một vài nước nghèo bị phụ thuộc vào các nguyên liệu thô nay đã mất giá.

Những khu ổ chuột cũng là ổ bệnh tật ốm đau.
Nguồn ảnh: De Visu

1.2 TỶ NGƯỜI TRÊN HÀNH TINH ĐANG CỐ GẮNG SỐNG VỚI CHƯA ĐẾN 1 ĐÔ LA MỘT NGÀY.

Chia đều mọi thứ

Đã nghèo lại mắc cái eo, các nước nghèo thường gặp cảnh **nợ nần**. Nhiều nước nghèo trước kia đã vay các nước giàu trong nhiều năm để có cái ăn cho người dân - có nước còn nung vào chiến tranh nữa.

KHOẢN NỢ CỦA THẾ GIỚI THỨ BA

Chúng ta ai cũng từng nếm mùi nợ không cách trả - có khi còn nợ chính mẹ mình! Nhưng nếu cả một nước vay tiền rồi không trả được nợ thì sao?

Đầu năm 2000, Ngân hàng Thế giới đã lên danh sách các nước đang mắc nợ. Những nước này gọi tắt là HIPC, nghĩa là “các nước nghèo nặng nợ”. Nhiều nước nợ nhiều đến nỗi không trả nổi tiền lãi, nói gì đến chuyện trả gốc.

Và tệ hơn nữa, việc trả nợ đã dùng cạn số tiền đáng ra nên chi cho y tế, giáo dục và xây dựng.

XÓA NỢ

Cần phải làm gì đó, vậy là năm 1996, mọi người cuối cùng cũng đồng ý rằng các nước nghèo cần được trút bỏ gánh nặng nợ nần. Nợ của họ sẽ được xóa bỏ và quên đi.

THOÁT NỢ THÀNH CÔNG

Để được xóa nợ, các nước ấy phải dùng tiền trả nợ vào các chương trình loại bỏ đói nghèo.

Ngày nay, 36 trên tổng số 39 nước trong danh sách đã làm việc với Ngân hàng Thế giới và IMF đến khi đạt được mục tiêu này, và họ đã được xóa nợ.

VIỆN TRỢ

Một vài nước còn thành công hơn nữa. Trong số 10 nước phát triển nhanh nhất thế giới có cả Angola, Myanmar, Ethiopia,

Một phần tiền nhỏ cũng giúp được nông dân trồng và thu hoạch hoa màu để bán. Nguồn ảnh: PecoId

Campuchia, Nigeria và Rwanda - tất cả đều đang nhận những khoản viện trợ lớn. Blog của Ngân hàng Thế giới dự đoán rằng hầu hết các nước thu nhập thấp nhưng ổn định hiện nay sẽ đạt mức thu nhập trung bình vào năm 2025.

TRAO TẶNG TRI THỨC

Có thể mai sau sẽ không còn các khoản vay dành cho những nước nghèo nữa. Giờ đây, người ta cho rằng giúp đỡ về tri thức, giáo dục và huấn luyện kỹ năng có thể còn tốt hơn tiền bạc.

Thương mại công bằng

giá hời.

Từ lâu, những nước giàu đã làm ra nhiều thực phẩm hơn so với nhu cầu. Nhưng thay vì bảo nông dân hãy sản xuất ít đi, họ lại thuyết phục các nước nghèo mua hàng núi đường, lúa mì, gạo v.v... dư thừa với

ĐỒ CỨU TÊ

Điều này nghe thì có vẻ tốt đẹp lắm. Nhưng tất nhiên là không phải vậy. Thực phẩm nhập khẩu rẻ hơn sản phẩm trong nước. Vì vậy, trong khi nông dân ở nước giàu vừa bỏ được đồ thừa, vừa kiếm được tiền nữa, thì nông dân ở nước nghèo lại đang mất cả thị trường lẫn tiền bạc!

Biểu tượng của tổ chức Thương mại Công bằng.

THẬT KHÔNG CÔNG BẰNG!

Những tập đoàn lớn có thể làm vậy mà không sợ phản ứng. Tài sản lớn cho họ quyền lực lớn - lớn đến nỗi có thể giật dây chính phủ nhiều nước. Dĩ nhiên, thế là rất không công bằng.

Vậy nên, một vài công ty nhỏ hơn đã góp phần lập ra một hệ thống gọi là **Thương mại Công bằng** (Fairtrade), nơi nông dân hay những người cung cấp khác được trả tiền hợp lý cho hàng hóa của họ.

CÔNG BẰNG VÀ "XANH"

Bạn có bao giờ nghĩ xem mình đang mua thứ gì? Bạn có phải là “người tiêu dùng xanh”?

Giống như Thương mại Công bằng, chọn mua những sản phẩm “**xanh**” thân thiện với môi trường xét cho cùng là vì lý do đạo đức. Đó là mua những sản phẩm tốt cho sức khỏe hoặc không tổn hại cả khu rừng rậm nhiệt đới Nam Mỹ. Nếu chung tay cùng hàng triệu người khác, từng người trong chúng ta có thể tạo ảnh hưởng lớn tới môi trường. Mặc dù không phải lúc nào ảnh hưởng ấy cũng thấy ngay được, nhưng mọi thứ chúng ta mua đều đến từ Trái Đất và sẽ quay trở lại với đất trong dạng này hay dạng khác.

MUA SẢN PHẨM XANH

Mua sản phẩm xanh không dễ, bởi giá thì thường cao hơn một chút mà cửa hàng thì khó kiếm. Nhưng nếu mua những sản phẩm có lợi cho hành tinh này, bạn đã gia nhập hàng ngũ hàng triệu người muốn thay đổi thế giới.

Nông dân trồng chuối đã bắt tay nhau cùng thỏa thuận Thương mại Công bằng với người mua trên khắp thế giới. Nguồn ảnh: www.therealtenerife.com

CHỌN BẠN MÀ CHƠI

Nhiều hợp tác xã và công ty ở Việt Nam đang tích cực áp dụng Thương mại Công bằng cho nông dân trồng chè, cà phê và hạt điều, đặc biệt ở miền núi và người dân tộc thiểu số.

Hãng mỹ phẩm The Body Shop cũng bảo đảm rằng nhà cung cấp nguyên liệu cho họ sẽ được trả giá hợp lý.

Thảm họa!

Thật không may, mỗi đất nước đều có lúc gặp phải một thảm họa nào đấy. Có thể là lũ lụt, động đất, thậm chí chiến tranh. Những thảm họa ấy nhanh chóng ảnh hưởng tới thương mại và kinh doanh - cũng như tới khả năng hoạt động bình thường của một nước.

HẠN HÁN...

Đáng buồn là, ta chẳng làm được gì nhiều cho tới khi các thảm họa tự nhiên đã đi qua rồi. Nhiều khu vực ở Bắc và Trung Phi có lịch sử bị hạn hán. Chỉ khác là bây giờ hạn hán xảy ra 5 năm một lần thay vì 10 hay 15 năm, và nghiêm trọng hơn nhiều so với ngày trước. Hạn hán kéo theo mùa màng thất bát và nạn đói cho con người.

... VÀ NẠN ĐÓI

Nhiều nhân tố khác cũng góp phần gây ra nạn đói, như tỷ lệ tăng dân số quá cao, quy mô nông trại nhỏ, kỹ thuật làm nông kém, nạn phá rừng và đất bạc màu.

Ví dụ, mỗi năm, 2 tỷ tấn đất bề mặt hoặc bị gió cuốn hoặc bị nước rửa trôi theo dòng sông Nile Xanh về Ai Cập. Đất ấy vốn của những cánh đồng phía Nam, khiến nông dân nơi này không còn gì để trồng trọt.

VIỆN TRỢ LƯƠNG THỰC

Khi vấn đề ở qui mô lớn như vậy, thật dễ hiểu tại sao một thảm họa thiên nhiên như hạn hán sẽ là tai vạ kinh khủng. Nhiều nước vẫn phải phụ thuộc vào viện trợ lương thực mới có cái ăn cho hàng triệu người dân nước mình.

CHIẾN TRANH

Khi chiến tranh bùng nổ, hoặc giữa các nước, hoặc giữa các nhóm trong cùng một nước, tiền đáng lý để mua thực phẩm lại bị tiêu vào quân lính và thiết bị quân sự. Ước tính mỗi ngày, hàng triệu đôla đã bay hơi trong các cuộc chiến tranh trên khắp thế giới.

Không chỉ gây nên đau khổ, kinh hoàng và đảo lộn cuộc sống của người dân, chiến tranh còn hao tổn sức người sức của lẽ ra có thể đem xây dựng kinh tế và nâng cao mức sống cả nước.

Những người bị bắt đi lính không thể đóng góp cho đất nước họ phát triển. Nguồn ảnh: Oleg Zabielin

Dân tị nạn chiến tranh phải sống trong lán trại dựng tạm. Nguồn ảnh: 3777190317

Vẫn đánh nhau!

Những nước sau đang có chiến tranh:

- ★ Afghanistan
- ★ Iraq
- ★ Nigeria
- ★ Syria
- ★ Israel
- ★ Somalia

- ★ Kenya
- ★ Libya
- ★ Yemen
- ★ Nam Sudan
- ★ Ukraine
- ★ Ấn Độ

- ★ Colombia
- ★ Congo
- ★ Mali
- ★ Nga
- ★ Ai Cập
- ★ Li Bằng
- ★ Philippines
- ★ Thổ Nhĩ Kỳ
- ★ Sri Lanka
- ★ Uganda
- ★ Burma - Myanmar

Giúp đỡ lẫn nhau

Phải, dễ nhất là lớn lên trong thế giới riêng và nhắm mắt bịt tai trước mọi thứ đang diễn ra xung quanh. Nhưng mỗi dòng tin trên báo hay ti vi đều đang cố gắng thông báo cho bạn về những vấn đề và những bất công vẫn hằng xảy ra bên ngoài tổ ấm yên bình của bạn. Nếu bạn muốn quan tâm tới những chuyện đang xảy ra trên thế giới, và những con người

Đồ y tế ở đâu cũng cần. Nguồn ảnh: Xinhua/XINHUA/Corbis

đang sống cùng một hành tinh với bạn, nếu bạn muốn trở thành “công dân toàn cầu”, thì đã đến lúc bắt đầu rồi đấy.

TỔ CHỨC TỪ THIỆN

Tổ chức từ thiện là các tổ chức giúp đỡ những người cần giúp theo nhiều cách. Có nhiều tổ chức nổi tiếng mà bạn sẽ nghe nói đến - và có thể sẽ đôi lần giúp đỡ họ. Những tổ chức này có tên tuổi nhờ luôn sẵn sàng tới trợ giúp tức thời các khu vực thiên tai. Họ cũng thường đóng đô dài hạn ở một nơi nào đó để cải thiện tình hình giáo dục và y tế.

UNICEF

Quỹ Nhi đồng Liên Hiệp Quốc
UNICEF là một tổ chức từ thiện hoạt động vì quyền trẻ em. Quỹ tài trợ cho những dự án để tất cả trẻ em, cả trai lẫn gái, được giáo dục cơ

Trẻ em học những kỹ năng đầu tiên trong nhà

bản thật tốt. Có vài nước trường. Nguồn ảnh: falk

không quan tâm giáo dục cho

bé gái bằng các bé trai. Những dự án về sức khỏe cũng quan trọng không kém. UNICEF cố gắng mang đến các loại vắc xin phòng bệnh chết người cho càng nhiều trẻ em càng tốt. Những trẻ em bị bóc lột hay ngược đãi được ưu tiên hơn hết. Nhiều trẻ em còn bị bắt đi lính hoặc làm **lao động trẻ em**, làm việc quần quật đổi lấy đồng lương rẻ mạt.

HỘI CHỮ THẬP ĐỎ

Hội Chữ thập Đỏ và Trăng lưỡi liềm Đỏ là mạng lưới nhân đạo độc lập lớn nhất thế giới, với hơn 100 triệu thành viên. Tổ chức này cố

gắng phản ứng nhanh chóng trước thiên tai và xung đột quân sự trên thế giới. Họ mang đến thức ăn, nước uống, chỗ trú và thuốc men y tế, cũng như giúp đào tạo y bác sĩ và sửa chữa bệnh viện. Ngoài ra, họ còn cố vấn về mìn hoặc các vấn đề khác.

Biểu tượng Chữ thập Đỏ và Trăng lưỡi liềm Đỏ.

Nguồn ảnh: Wikipedia

CỨU TRỢ TRẺ EM

Tổ chức Cứu trợ Trẻ em hoạt động ở 40 nước trên thế giới. Họ giúp các gia đình cải thiện sức khỏe và cơ hội giáo dục cho con em, cũng như cấp tiền cho những nơi

thiếu thốn. Họ có thể nhanh chóng giúp đỡ trẻ em đang gặp các thảm họa như sóng thần, động đất và chiến tranh.

Tổ chức này phân phát những thức ăn cơ bản như gạo, sữa và bánh mì ở những nước như Sudan chẳng hạn. Ở đây, hạn hán lâu dài đã gây ra suy dinh dưỡng và nhiều bệnh khác.

Các tình nguyện viên Chữ thập Đỏ phân phát các túi thức ăn. Nguồn ảnh: kojoku

Giàu có trong hạnh phúc

Ngân hàng Thế giới trước kia thường vẫn đánh giá mức độ giàu có của 180 nước thành viên dựa vào tài sản bằng tiền. Nhưng giờ họ đánh giá những vấn đề như khả năng tiếp cận giáo dục, quyền con người, tuổi thọ trung bình cũng như các giá trị văn hóa, các hoạt động cải thiện bản thân và mức độ tham gia hoạt động nhóm.

GNH THAY CHO GDP

Ở Bhutan, một vương quốc nằm trên dãy Himalaya, người ta thậm chí còn đi xa hơn. Vua Jigme Singye Wangchuck tin rằng hạnh phúc còn quan trọng hơn tiền bạc. Bhutan là nước duy nhất trên thế giới đo mức độ thành công bằng chỉ số Tổng hạnh phúc quốc gia (GNH).

LỰA CHỌN ƯU TIÊN

Hầu hết các nước đều lo lắng về khả năng giao thương của mình, không biết liệu mình có đủ tiền mua mọi thứ cần và muốn hay không. Bhutan thì không hề! Vua Wangchuck nghĩ rằng nếu nước mình cứ cố phát triển cho ngang hàng với những nước khác thì sẽ phải hy sinh những di sản và truyền thống xưa, văn hóa và môi trường núi non tuyệt đẹp. Ở Bhutan, quả là hạnh phúc được ưu tiên hơn sự giàu có về kinh tế.

GIÁ TRỊ CỦA VIỆC SỐNG ĐƠN GIẢN

Có nhiều tôn giáo coi hạnh phúc không nằm ở cái chúng ta sở hữu - mặc dù như thế sẽ có ích trong việc xóa đói giảm nghèo và khuyến khích mọi người sống rộng lượng - mà ở kiến thức, trí tưởng tượng và kỹ năng sống của chúng ta.

Tượng Mohandas Gandhi. Nguồn ảnh: Salim October

GANDHI

Mohandas Gandhi là một luật sư theo đạo Hindu đã giúp Ấn Độ giành được độc lập. Ông là một nhà tư tưởng và nhà chính trị vĩ đại, nhưng cũng là biểu tượng của những giá trị giản dị. Ông tin rằng sống giản dị sẽ mang lại nhiều hạnh phúc hơn so với theo đuổi sự giàu có về tài chính.

VẬY AI MỚI ĐÚNG?

Thành công của một nước nên được đánh giá qua khả năng sản xuất và tiêu thụ, hay dựa trên chất lượng cuộc sống và hạnh phúc của người dân nước đó? Chúng ta có nên đánh giá cao hơn nữa những thứ như nước sạch, rừng xanh, không khí trong lành hay lối sống truyền thống? Nếu một nước kiếm tiền từ khai thác gỗ, chẳng phải họ nên tính diện tích rừng bị mất trừ vào lợi nhuận?

Thế giới đoàn kết

HỢP TÁC

Chúng ta đều muốn thấy một thế giới ổn định, ai cũng có cơ hội đạt được những điều tốt đẹp nhất trong cuộc sống dù có xuất thân từ hoàn cảnh nào. Thật không may, cái nghèo còn tồn tại khắp nơi. Hàng trăm triệu người vẫn sống trong đói nghèo, kể cả trong lòng những nước giàu nhất thế giới.

Có vẻ khó mà tin nổi trong một thế giới có quá nhiều tiền, quá nhiều tài sản như thế mà vẫn còn có người nghèo. Những tổ chức như IMF luôn cố gắng hết mức để tạo ra một thế giới cân bằng hơn. Nhưng việc đó thật không dễ.

BẠN GIÚP GÌ ĐƯỢC KHÔNG?

Có thể bạn nghĩ rằng thế giới rộng lớn như thế, chúng ta làm gì có khả năng ảnh hưởng tới hầu hết mọi chuyện xung quanh. Thật dễ nhún vai mà bảo ta chẳng thể làm được gì. Nhưng chỉ cần bạn ý thức được trên thế giới đang có chuyện gì, đó đã là một khởi đầu rất tốt rồi.

BÂY GIỜ BẠN ĐÃ BIẾT...

... rằng góp tiền cho các tổ chức từ thiện là bạn đã giúp đỡ - đặc biệt khi có thảm họa, và nhiều cuộc đời có thể thay đổi nhờ những món tiền góp nhỏ nhất. Rằng từ chối mua sản phẩm làm ra do bóc lột trẻ em là bạn đang góp phần ngăn chặn hoạt động này. Và rằng hãy tìm biểu tượng Thương mại Công bằng trên đồ ăn, vì đây là cách giúp những nhà buôn đang cần được công bằng.

TIỀN KHÔNG PHẢI LÀ TẤT CẢ

Và bạn cũng đã hiểu rằng mặc dù tiền làm thế giới quay vòng, nhưng nhiều thứ khác cũng đáng được quan tâm và quan trọng không kém.

